

Bene Zoltán UTAK

TÉNYFÉKEZŐ

1.

– Ássanak azok a jó rác...! – szűri a fogai közt az egyik egyenruhás, abbahagyja a munkát, arca eltorzul a gyűlölettől.

– Márpedig magának kell ásnia, tizedes – szakítja félbe sziszegve az őrmester.

unott tekintet

A gondosan ápolt, kackiás bajszú, unott tekintetű hadnagy halálos nyugalommal sodorgatja ujjai közt a cigarettát. Szép vonásain egykedvűség. Egy kis földhányáson áll, tisztán látja és hallja a szóváltást. Nem moccan, nem szól. A katona újra ásni kezd, az őrmester először mérgesen pillant maga köré, aztán sunyin fölnéz a tisztre.

– Ezek itt, a faluban, ezek rácok, uram – jegyzi meg a nagydarab, elálló fülű zászlós. A hadnagy alig bírja megőrizni flegma nyugalmát, nem érti, miként került mellé észrevétlenül a nehézkesen mozgó, folyvást fújtató figura.

– Azok – morogja morcosan.

– Tisztelettel, de akkor miért építünk nekik utat?

A hadnagy megvonja a vállát. A zászlós értse úgy, hogy ez a parancs. Kész, ennyi.

jó zsíros, fekete föld

Szokatlanul melegen tűz a nap. Május van, a fák még csupaszak, de egyik-másik legény ledobta a zubbonyát, úgy dolgozik. A hadnagy az ajkai közé illeszti a cigarettát, N. M. monogramos, ezüst készségével meggyújtja. Messzire ellát, a bácskai táj úgy hever előtte, akár egy hatalmas, kissé gyűrött, elnagyoltan színezett papírlap. Mindenfelé jó zsíros, fekete föld – nem úgy, mint a családja birtokain, északon. Mégsem irigykedik. Élvezi a dohányfüstöt és a nap sugarait. Dölyfösen fölvetett állal, szótlánul mered a messzeségbe.

– Utászok vagyunk – szól végül kelletlenül a hadnagy. – Nem kell tudnunk, miért, elég annyit, hol és mit. Most ez az állomáshelyünk. Nem elégedett vele? Azt beszélük, hamarosan mehetünk az orosz frontra.

– Én azt nem hiszem, hadnagy úr. Ezúttal kimaradunk a javából.

– Gondolja, hogy Hitler nem vár semmit tőlünk? – A mutató és a hüvelykujja közé szorított csikket messzire pöccinti. – Teleki gróf főbe lőtte magát, Bárdossy a németek embere... Mire jut, ha mindezt végiggondolja?

akár Jávor Pál

A zászlós nagyokat nyel, ádámcsutkája föl s alá rohangászik a torkán. Nem először érzi úgy, hogy fölöttese hülyének nézi. Rendkívül fiatal tiszt, mégis lekezelő mindenkivel. Önhitt, nagyképű ember – viszont milyen finoman veszi elő a cigarettatárcáját, milyen kecsesen pattintja föl és választ újabb szivarkát, s milyen úri módon sodorgatja! Akár maga Jávor Pál, bizony Isten!

– Nézzen a körmükre! – morogja a hadnagy, azzal elindul a település felé. Erősen zavarja már a zászlós jelenléte. Csúnyán izzad, goromba hónaljszag árad felőle, s neki módfelett érzékeny az orra. A formás szerb özvegytől is azért jött el dolgavégezetlen az este. Valami furcsa, állati szag áradt a bőréből, korántsem az a kellemes, friss illat, ami a belgrádi polgárasszonyból, akivel a háború előtt folytatott kurta, ám annál emlékezetesebb viszonyt. Miatta hitte, hogy minden szerb néember illatos. Hát tévedett. Nagyot sóhajt, ledobja a

körmére égett csikket, eltápossa.

– És ha szabotálnak?

Hátrapillant. Kicsit távolabb a zászlós hintázik előre-hátra a sarkán, várakozón néz felé.

igazságosak és gondoskodók

– Marha – motyogja a hadnagy. Nem tudnak ezek a tulkok semmit, gondolja, nem tudják, hogy a sztapári szerbek rendes népek. Még 1848-ban a szomszédos Doroszló magyar lakói megvédték az őseiket a honvédektől, cserébe ők 18-ban jártak közbe a rác hordáknál a magyarok érdekében, s tavaly, mikor a honvédek bevonultak a Délvidékre, megint a doroszlóiakra került a sor protekciót kérni a szomszédságnak. Nagybátyja, a tábornok mesélte neki mindezt azon a pezsgős éjszakán Zentán, mielőtt elindultak. A vezérkari főnök érzélgős ember, ezzel az úttal hálálja meg a sztapáriak lojalitását. Pár nap múlva filmezni is fognak, ország-világ láthatja, a magyarok igazságosak és gondoskodók. Elvigyorodik. Majd a filmhíradóban megnézheti mindenki, aki akarja, miért fut erre az út. Addig meg hadd furdalja az oldalukat a kíváncsiság.

2.

A géppuskaövedék néhány nappal korábban keresztülhatolt a százados vállán, csontját azonban nem törte. A hideg miatt nem fertőződött el a seb, mégsem tudja emelni a kezét. Nagy fájdalmai vannak, de halálos nyugalommal sodorgatja ujjai közt a cigarettát, mielőtt az ajkai közé illeszti, majd N. M. monogramos, ezüst készségével meggyújtja. Kancsalítva, fásult, tompa tekintettel figyeli a fölparázsló dohányt. Az utolsó előtti szálát szívja.

- Az utolsót elrakja, százados úr? – érdeklődik a nagydarab, elálló fülű főhadnagy, az orrából vékony pataokban csörgedezik a váladék elvadult bajszára.
- Nem rakom el. Elszívom, aztán leszokom.
- Emlékszik a sztapári útra? – firtatja a főhadnagy, nagy küzdelemmel elfojtva a kiszakadni készülő köhögésrohamot.
- Maga akkor még azt hitte, ágyban, párnák közt halunk meg – biggyeszi le az ajkát a százados.

A főhadnagy elengedi a füle mellett a gúnyos megjegyzést.

- Mindannyiunkat bántott az eset. És máig sem értem, miért nem árulta el, minek építünk utat abba a rác faluba.

A százados megvonja a vállát, s ettől belenyilall a fájdalom. Gránát sivít. A becsapódás közeli, az ordítások fülsértők. A fedezék megremeg. Utána hosszú csönd következik.

- Itt szorultunk – jegyzi meg a százados. – Utászok vagyunk, mégis a tűzvonal mögött, az ellenség markában... Alighanem karnyújtásnyira vannak az oroszok.
- Tudta, nem?
- Érzem az ázsiai bűzüket – nevet a százados, keserű fintorba rándul az arca.
- Eh! Nem erről...

Egyszerre hallják meg a közeledő lánctalpak csikorgását.

- Elárulja? – próbálkozik még egyszer a főhadnagy, hangja izgatottan remeg. – Miért nem számítottunk magának annyit, hogy kibökje?
- Nem kell maguknak mindent tudni – keményednek meg a százados vonásai. – Nem vagyunk egyenlők.
- Ha pár perc múlva lelőnek minket, azok leszünk – ellenkezik a főhadnagy.

Nincs válasz.

- Ha azonban fogságba esünk, én leszek előnyben. Nem vagyok sebesült.

jó tudni pontosan

A másik erre sem szól. Lehunyja a szemét, s egyszerre újra azt a zsíros, fekete földet látja a horizontig nyúlni a csizmája orra előtt, azt a végtelen, szelíd, lágy hantú bácskai tájat, a télből éledező fákat, a verőfényt, a tiszta égboltot, meg az elmosódó körvonalú embereit, ahogy lapátokkal, csákányokkal serénykednek. Orrában érzi a rögök kipárolgását. Nézi a készülő utat; több másikhöz hasonlóan, amit életében épített, valahonnan tart valahová (furcsa módon jó tudni pontosan, hogy Zombor városából egy Sztapár nevű faluba). Bezzeg annak az útnak az iránya, amelyen most halad – pontosabban fekszik – nem ilyen egyszerűen meghatározható.

- Sehonnan sehová – suttogja, s arcáról úgy folyik le minden szépség és kevélység, akár bohóc fizimiskájáról zivatar idején a festék. – Ami engem illet, én már sehonnan sehová. És még csak azt se tudom, hogy a fenébe nevezik ezt a helyet...

A főhadnagy félrehajtott fejjel figyel.

- Nem baj – mondja.

Isten tenyerén

Néhány másodperccel azelőtt, hogy a fedezékbe törnek az oroszok, a százados egy végtelen mezőre jut. A mező hullámzik, akár a tenger. Először azt hiszi, a rét virágai ringanak a langymeleg szellőben, hajladoznak a kikerics, hérics, a vérehulló fecske, a katángkóró, a pitypang, a szeklice, a búzavirág, a cickafark, táncot jár a körömvirág, a százszorszép, a székfű, a veronika, a zsálya, a kankalin és a többi pazar növény, ám kisvártatva rádöbben, hogy valójában a talaj mozog alatta. Nem földrengés, hát nem ijed meg, nem menekül. Olyan az egész, mint mikor két ember kifeszít egy lepedőt és finoman, óvatosan lobogtatja. Talán óriások markolják a mező sarkait, netán ez az oka mindennek. Talán Isten tenyerén érez hasonlót minden teremtmény – a bizakodás, mint karcos pálinka, árad szét az ereiben. Áll a hullámzó földön, baglyok ereszkednek a vállára, fejére, szemük zölden izzik. Hirtelen keskeny, kanyargós ösvény nyílik a lába előtt. Elindul, a baglyok fölroppenek, a magasban köröznek fölötte, tekintetükből zöld fonalak ereszkednek a teste felé, körbefonják alakját, akár az ökörnál az őszi kaszálón rohangászó gyerekeket. A növények rengetege szétnyílik, majd összezárul, a távolban föltűnik egy csalitos, azon túl csöppnyi liget. A százados körbetekint, utak futnak szerteszét, az utakon aprócska emberek vonulnak, az égen baglyok, sasok és sólyommadarak röpdösnek, alig észlelhető szálakat vonnak a menetelő emberek köré. Van ösvény, melyet nem ismer a sas, sem a sólyom szeme nem látja azt, jut eszébe. A szívében éledő remény azt diktálja, olyan erős legyen a hite, akár Jóbé. Bízson a madarakban, higgye, hogy jó irányba vezetik. Bátran, határozottan lépked előre, ám a liget mintha egyre távolodna. Nem csügged emiatt. Süket csönd dobol a dobhártyáján, mégis nyugodtnak érzi magát, fáradtsága, feszültsége elillan, legszívesebben dúdolna egy régi-régi dallamot, noha érzi, hogy ez képtelenség, amiképpen minden egyéb is az. Elgondolja magát, amint megy és igyekszik elgondolni egy kiutat, ami felé tart. Hangyányi szorongás ébred benne, hogy mindez a baglyok elméjében létezik csupán, azok pedig az ő képzeletében, miközben egy harmadik gondolja a hullámzó vidéket... Végül belezavarodik, hogy ki gondol kit és mit, ám nem kedvetlenedik el, lankadatlanul masírozik tovább.

– Nem baj – hallja a főhadnagy hangját. – Így már jó lesz.

kép | fortepan.hu

film | filmhiradokonline.hu